

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Professional learning of vocational teachers in the context of work placement

Zhou, N.

Citation

Zhou, N. (2023, March 1). *Professional learning of vocational teachers in the context of work placement*. ICLON PhD Dissertation Series. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3566841>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3566841>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Nederlandse Samenvatting

Vanwege de snelle veranderingen in het bedrijfsleven en in de samenleving zijn docenten in het beroepsonderwijs genoodzaakt om hun vakkennis en hun onderwijspraktijk up-to-date te houden. Daarom is voor docenten in het beroepsonderwijs niet alleen hun leren in de context van de school, maar ook hun leren in de context van het bedrijfsleven steeds belangrijker geworden. In verband met deze ontwikkelingen worden in diverse landen als Zweden, Frankrijk en China, stages in het bedrijfsleven georganiseerd (Andersson & Köpsén, 2015; Zaid & Champy-Remoussenard, 2015). Een stage in het bedrijfsleven kan worden omschreven als een programma voor voortdurende professionele ontwikkeling waarin docenten uit het beroepsonderwijs hun professionele expertise bijhouden door te participeren in “the vocational, work-life community of practice of their teaching subject” (Andersson & Köpsén, 2015, p.2). Hoewel de meerwaarde van stages in het bedrijfsleven in eerder onderzoek wordt onderschreven, is er nog niet veel bekend over hoe het leren van docenten tijdens hun stage plaatsvindt en hoe zij hun leerervaringen uit stages gebruiken voor hun onderwijs. Om een meer diepgaand inzicht te verkrijgen in het leren van docenten in de context van dergelijke programma’s, richt dit proefschrift zich specifiek op leerprocessen van docenten in het beroepsonderwijs tijdens en direct na hun stage in het bedrijfsleven.

Hoofdstuk 1: Algemene inleiding

Stages in het bedrijfsleven zijn landelijk geïmplementeerd in het Chinese beroepsonderwijs. Sinds 2016 zijn alle docenten in het Chinese beroepsonderwijs verplicht om iedere vijf jaar gedurende ten minste zes maanden stage te lopen in het bedrijfsleven. Docenten in het beroepsonderwijs, programma-ontwikkelaars en schoolleiders ondervinden echter belemmeringen met betrekking tot deze stages. Deze barrières lijken vooral voort te komen uit een gebrek aan kennis over het leren van docenten uit het beroepsonderwijs in zulke programma’s. Eerder onderzoek richtte zich met name op factoren die van invloed zijn op de deelname van docenten uit het beroepsonderwijs aan stages en zelden op de leerprocessen van docenten tijdens hun stages in het bedrijfsleven.

De context van dit proefschrift is het Chinese beroepsonderwijs en daaronder valt zowel middelbaar als hoger beroepsonderwijs. In vergelijking met het hoger beroepsonderwijs speelt het middelbaar beroepsonderwijs een meer fundamentele rol als het gaat om de instroom van nieuwe studenten vanuit opleidingen naar werk. In

China is het beroepsonderwijs grotendeels gebaseerd op schools leren en schoolcurricula worden doorgaans vormgegeven als een soort synthese van theoretische en praktische modules. Vandaar dat het belangrijk is dat docenten in het beroepsonderwijs beschikken over een 'duale competentie' die zowel gericht is op de context van 'onderwijzen' als op de context van 'werken'. In dit kader is het concept van 'dual-gekwalficeerde docenten' ontwikkeld en zijn stages in het bedrijfsleven geïntroduceerd. De beleidsgeschiedenis van deze stages begon met 'The Law on Vocational Education of People's Republic of China' welke is gepubliceerd in 1996 en waarin voor het eerst werd aangegeven dat bedrijven leermogelijkheden moeten bieden aan docenten in het beroepsonderwijs.

Om het leren van docenten uit het beroepsonderwijs tijdens hun stage in beeld te brengen zijn in dit onderzoek vier theoretische kaders gebruikt, op basis waarvan verschillende onderzoeksvragen zijn geformuleerd. Het eerste kader betreft de 'expectancy-value theory', ontwikkeld door Eccles et al. (1983), aan de hand waarvan de motivatie van docenten voor hun stage in het bedrijfsleven is onderzocht. Binnen de 'expectancy-value theory' worden succesverwachting en de waarde die iemand hecht aan een taak beschouwd als twee belangrijke motiverende componenten, die van invloed kunnen zijn op de keuze, volharding en prestatie van individuen. Ten tweede zijn categorieën gebruikt uit eerder onderzoek voor het conceptualiseren van leeractiviteiten in de context van school en van het bedrijfsleven om te kunnen exploreren hoe docenten uit het beroepsonderwijs leren tijdens en van hun stages. Ten derde is het model van Harland & Kinder (2014) gebruikt dat negen typen leeropbrengsten bevat met betrekking tot cognitie en gedrag. Aan de hand van dit model is in kaart gebracht wat de docenten leren van hun stages. Ten vierde is gebruik gemaakt van modellen uit eerder onderzoek naar 'transfer of learning' (Murphy & Tyler, 2005) waarmee factoren kunnen worden onderzocht die van invloed zijn op veranderingen in de onderwijspraktijk die docenten doorvoeren op basis van zij hebben geleerd tijdens de stage. Aan de hand van dergelijke modellen is onderzocht welke factoren voor docenten in het beroepsonderwijs faciliterend of belemmerd kunnen werken om zulke veranderingen door te voeren.

Dit onderzoek omvat vijf deelstudies. De eerste studie betreft een literatuuronderzoek waarin een overzicht wordt gegeven van onderzoek naar leeractiviteiten en leeropbrengsten van docenten in het beroepsonderwijs in diverse contexten. De overige vier deelstudies zijn empirisch van aard en specifiek gericht op

het leren van docenten uit het beroepsonderwijs tijdens en na hun stage in het bedrijfsleven. In hoofdstuk 3 staat relatie tussen de motivatie van docenten uit het beroepsonderwijs voor hun stage en hun actieve betrokkenheid bij hun stage centraal. Hoofdstuk 4 richt zich op leerprocessen van docenten uit het beroepsonderwijs in termen van leeractiviteiten, doelen en leeropbrengsten tijdens hun stage. In hoofdstuk 5 en hoofdstuk 6 wordt inzicht gegeven in de ‘transfer of learning’ waarbij respectievelijk kwalitatieve en kwantitatieve onderzoeksbenaderingen een rol spelen. De belangrijkste onderzoeksvragen per deelstudie zijn:

1. Wat zijn de professionele leeractiviteiten en leeropbrengsten van docenten uit het beroepsonderwijs in diverse typen contexten? (hoofdstuk 2)
2. Wat is de relatie tussen de motivatie van docenten uit het beroepsonderwijs voor hun stage en hun betrokkenheid bij de stage? (hoofdstuk 3)
3. Wat zijn de leeractiviteiten, doelen en leeropbrengsten van docenten uit het beroepsonderwijs tijdens hun stage? (hoofdstuk 4)
4. Wat is de impact van de stages op de onderwijspraktijk van docenten in het beroepsonderwijs en welke factoren zijn van invloed op deze impact? (hoofdstuk 5)
5. Welke factoren hebben een voorspellende waarde voor de ‘transfer of learning’ door docenten uit het beroepsonderwijs van hun leerervaringen tijdens de stage in het bedrijfsleven naar de context van de school? (hoofdstuk 6)

Hoofdstuk 2: Professioneel leren van docenten in het beroepsonderwijs: een systematisch literatuuronderzoek van het afgelopen decennium

In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan van een systematisch literatuuronderzoek naar het professionele leren van docenten uit het beroepsonderwijs in verschillende contexten. Aangezien de hedendaagse samenleving snel verandert, wordt van docenten in het beroepsonderwijs verwacht dat zij hun professionele kennis en vaardigheden op peil houden. Zowel wetenschappers als praktijkprofessionals kunnen belang hebben bij het verkrijgen van meer inzicht in het professionele leren van docenten in het beroepsonderwijs. Het doel van deze studie is om een overzicht te geven van inzichten van de afgelopen tien jaar uit onderzoek naar het professionele leren van van docenten in het beroepsonderwijs. De onderzoeksvragen waren:

- 1) Hoe kunnen professionele leeractiviteiten van docenten beroepsonderwijs worden gekarakteriseerd?

2) Welke leeropbrengsten van het professionele leren van docenten in het beroepsonderwijs kunnen worden onderscheiden?

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, werd de relevante literatuur die tussen januari 2010 en augustus 2021 is gepubliceerd, doorzocht. Naar aanleiding van een verkennende zoektocht in de literatuur waarbij verschillende zoektermen in diverse combinaties werden uitgetoetst en de gevonden artikelen op basis van de uiteindelijke zoektermen eerst werden gescreend, zijn 54 artikelen meegenomen in de verdere analyse. Van de gevonden artikelen waren er 54 waarin leeractiviteiten werden beschreven en 37 artikelen waarin leeropbrengsten werden beschreven. Om de leeropbrengsten te categoriseren, werd het eerder genoemde model van Harland en Kinder (2014) gebruikt.

Met betrekking tot de leeractiviteiten van docenten in het beroepsonderwijs lieten de resultaten vier hoofdcategorieën zien, respectievelijk ‘vooraf gedefinieerde professionele ontwikkelingsprogramma’s’, ‘zelfgestuurde/zelfgeïnitieerde activiteiten op school’, ‘samenwerkingsactiviteiten op school’ en ‘leeractiviteiten die op bedrijfsmatige werkomgevingen gebaseerd zijn’. De categorie van op de bedrijfsmatige werkomgevingen gebaseerde leeractiviteiten is uniek voor docenten in het beroepsonderwijs. De andere drie categorieën zijn gebruikelijk voor het categoriseren van het leren van docenten in het algemeen. Deze indeling in hoofdcategorieën laat zien dat het professionele leren van docenten in het beroepsonderwijs kan plaatsvinden in diverse typen omgevingen en op zowel formele als informele manieren vorm kan krijgen. De contexten voor leren kunnen ‘schools’ of ‘academisch’ van aard zijn maar ook kenmerken hebben van een bedrijfsmatige werkomgeving. Per hoofdcategorie van leeractiviteiten werden op basis van de literatuur verschillende specifieke leeractiviteiten onderscheiden. Met betrekking tot de leeropbrengsten werden in de literatuurreview acht soorten onderscheiden, bestaande uit ‘kennis en vaardigheden’, ‘leeropbrengsten met betrekking tot de onderwijspraktijk’, ‘affectieve leeropbrengsten’, ‘congruentie van waarden’, ‘motivatie en houding’, ‘leeropbrengsten op organisatieniveau’, ‘bewustwording’ en ‘leeropbrengsten ten aanzien van leerlingresultaten’. Van deze categorieën werd het vaakst over ‘kennis en vaardigheden’ en ‘leeropbrengsten met betrekking tot de onderwijspraktijk’ gerapporteerd. Bovendien werden de meeste leeropbrengsten als positief geclassificeerd.

De resultaten van de reviewstudie bieden een theoretisch kader dat door

toekomstige wetenschappers kan worden gebruikt die onderzoek willen doen naar het leren van docenten in het beroepsonderwijs. Tevens biedt de reviewstudie suggesties voor beleidsmakers en schoolleiders om het professionele leren van docenten in het beroepsonderwijs te bevorderen.

Hoofdstuk 3: De relatie tussen de motivatie van docenten in het beroepsonderwijs voor een stage en hun betrokkenheid bij stage

In dit hoofdstuk wordt een kwantitatieve benadering gepresenteerd aan de hand waarvan de relatie is onderzocht tussen motivatie van docenten in het beroepsonderwijs voor een stage en de mate waarin zij actief betrokken zijn tijdens de stage. Hoewel stages in het bedrijfsleven voor docenten uit het beroepsonderwijs in China landelijk zijn geïmplementeerd, liet een aantal docenten een lage betrokkenheid zien tijdens hun deelname aan een dergelijk programma (Xun & Yang, 2019; Zhang & Fang, 2016). Daarbij kunnen externe factoren een rol spelen maar ook zouden interne factoren zoals de motivatie van docenten een belangrijke aanvullende verklaring kunnen bieden voor hun betrokkenheid. De volgende twee onderzoeksvragen stonden centraal:

1) Wat is de relatie tussen de motivatie van docenten in het beroepsonderwijs voor een stage en de mate van hun betrokkenheid bij eigen leerprocessen tijdens de stage?

2) Heeft onderwijservaring een modererend effect op deze relatie?

De ‘expectancy-value theory’ van Eccles et al. (1983) vormde het theoretisch kader voor het in kaart brengen van de motivatie van docenten. Ook is in dit deelonderzoek gebruik gemaakt van studies die zich richten op betrokkenheid bij het eigen leerproces en op de relatie tussen motivatie en betrokkenheid. In de meeste onderzoeken tot nu is een overwegend positief verband gevonden tussen motivatie en betrokkenheid (Jones, Johnson, & Campbell, 2015; Wang & Eccles, 2013). Onderzoek heeft tevens laten zien dat er verschillen kunnen bestaan tussen beginnende en ervaren docenten als het gaat om motivatie en betrokkenheid bij eigen leerprocessen.

Om data te verzamelen zijn 426 Chinese docenten uit het beroepsonderwijs uitgenodigd om de vragenlijst in te vullen. Er werden vier hoofdcomponenten in kaart gebracht: ‘taakwaarde’, ‘kostenafweging’, ‘vertrouwen in eigen kunnen’ en ‘betrokkenheid bij het eigen leerproces’. Op basis van een exploratieve factoranalyse konden vier factoren onderscheiden worden die te maken hebben met motivatie,

namelijk ‘taakwaarde’, ‘taakinspanning’, ‘emotionele kostenafwegingen’ en ‘vertrouwen in eigen kunnen’. Ook konden twee factoren worden onderscheiden die te maken hebben met betrokkenheid, namelijk een combinatie van gedragsmatige, cognitieve en emotionele betrokkenheid enerzijds en anderzijds een vorm betrokkenheid waarin docenten actief invloed uitoefenen op hun leren die als ‘agentic’ kan worden aangeduid. Verder werden multivariate lineaire regressieanalyses uitgevoerd om de relatie tussen motivatie en betrokkenheid te onderzoeken en tevens werd nagegaan of sprake was van een modererend effect van onderwijservaring.

De bevindingen lieten zien dat de percepties van de docenten met betrekking tot ‘taakwaarde’, ‘taakinspanning’ en ‘vertrouwen in eigen kunnen’ significant positieve voorspellers waren voor gedragsmatige, cognitieve en emotionele betrokkenheid van de docenten bij hun leerproces, terwijl emotionele kostenafwegingen een negatieve voorspeller bleken. Bovendien waren de percepties van docenten over ‘taakinspanning’, ‘vertrouwen in eigen kunnen’ en ‘emotionele kostenafwegingen’ positief gerelateerd aan hun betrokkenheid die als ‘agentic’ kon worden aangeduid. De moderatoranalyses lieten zien dat de onderwijservaring van docenten in het beroepsonderwijs een significant en negatief modererend effect had op de relatie tussen twee variabelen gerelateerd aan kostenafwegingen (namelijk taakinspanning en emotionele kostenafwegingen) en ook op gedragsmatige, cognitieve en emotionele betrokkenheid. Deze bevindingen suggereren dat naarmate de onderwijservaring korter is, het verband sterker is tussen enerzijds taakinspanning en emotionele kostenafwegingen, en anderzijds betrokkenheid bij eigen leerprocessen tijdens de stage in het bedrijfsleven (gedragsmatig, cognitief en emotioneel).

De bevinding dat ‘taakwaarde’ en ‘vertrouwen in eigen kunnen’ positieve voorspellers zijn van betrokkenheid bij eigen leerprocessen in de stage, komt overeen met de bevindingen in de meeste eerdere onderzoeken (Bandura 1997; Eccles et al., 1983; Jones et al., 2015; Zhang & Liu, 2019). De positieve relatie tussen de taakinspanning van docenten en hun betrokkenheid bij eigen leerprocessen die werd gevonden in het huidige onderzoek staat echter in schril contrast met de bevindingen in de meeste eerdere onderzoeken. Een mogelijke verklaring kan worden gevonden in inzichten uit de attributietheorie en eigenwaardetheorie (self-worth theory) vanuit Aziatisch perspectief. Met betrekking tot de attributietheorie hebben eerdere studies aangetoond dat in Aziatische culturen in het algemeen geldt dat hoe groter iemands verlangen is om te slagen of te verbeteren, hoe groter ook de inspanning is die men

beschouwt als zijnde nodig (Mizokawa & Ryckman, 1990). Vanuit de eigenwaardetheorie is door Jiang et al. (2018) de perceptie van de eigenwaarde door Oost-Aziatische studenten als verklaring gebruikt om uit te leggen waarom de kostenafwegingen van Koreaanse studenten positieve voorspellers kunnen vormen voor de mate waarin zij hun doelen nastreven. Volgens hun uitleg zijn studenten, wanneer ze de kosten als hoger inschatten, geneigd hogere prestatiedoelen na te streven om hun gevoel van eigenwaarde in stand te houden.

Hoofdstuk 4: Naar een beter begrip van de professionele ontwikkeling van docenten uit het beroepsonderwijs en hun leerprocessen tijdens stages in het bedrijfsleven: leerdoelen, activiteiten en opbrengsten

In dit hoofdstuk wordt gerapporteerd over een onderzoek naar de leerervaringen van docenten uit het beroepsonderwijs tijdens de stage in het bedrijfsleven. Hoewel het belang van stages in het bedrijfsleven wordt erkend door onderzoekers en praktijkprofessionals (Andersson & Köpsén, 2015; Zaid & Champy-Remoussenard, 2015), bestaat er nog steeds geen helder beeld van hoe het leren van docenten vorm krijgt tijdens stages in het bedrijfsleven en wat voor leeropbrengsten docenten uit dergelijke programma kunnen opdoen. Het doel van dit deelonderzoek was daarom om inzicht te geven in de leerprocessen van docenten in het kader van hun stage.

In deze studie werd gebruik gemaakt van bevindingen uit eerder onderzoek naar de professionele ontwikkeling van docenten om de leerprocessen in kaart te kunnen brengen. Daarbij werd niet alleen onderzoek naar de leeractiviteiten van docenten in ogenschouw genomen maar ook onderzoek naar de leeractiviteiten van professionals op de werkplek, omdat beide relevant kunnen zijn voor het onderzoek. Voor het conceptualiseren van leerdoelen en leeropbrengsten werd het eerdergenoemde model van Harland en Kinder (2014) met negen soorten leeropbrengsten gebruikt. De volgende onderzoeksvragen waren leidend voor deze studie:

1) Welke leeractiviteiten ondernemen docenten uit het beroepsonderwijs tijdens hun stage in het bedrijfsleven en in welke mate vinden zij deze activiteiten zelf belangrijk?

2) Welke leerdoelen en leeropbrengsten rapporteren docenten in het beroepsonderwijs naar aanleiding van hun stage?

3) Wat is volgens de docenten de relatie tussen hun leeractiviteiten en leeropbrengsten?

Om een goed beeld te krijgen van de leerprocessen van de docenten tijdens hun stage werden interviews gehouden met 27 docenten. Allemaal werden zij binnen een week na afronding van hun stage individueel geïnterviewd. Het semi-gestructureerde interviewprotocol bevatte drie thema's: 1) leeractiviteiten van de docenten tijdens de stage; 2) leerdoelen van de docenten voor hun stage; 3) verkregen leeropbrengsten van de docenten naar aanleiding van de stage, inclusief hun intenties voor de onderwijspraktijk. Het analyseschema werd ontwikkeld op basis van bestaande kaders voor leeractiviteiten en leeropbrengsten (Harland & Kinder, 2014; Meirink, Meijer, & Verloop, 2007).

De bevindingen resulteerden in zeven categorieën van leeractiviteiten, namelijk 'taken uitvoeren', 'experimenteren', 'leren van begeleiding van de mentor', 'reflecteren', 'leren van anderen in interactie', 'leren van anderen zonder interactie' en 'formele training'. Het meest gerapporteerd werd 'leren van anderen met en zonder interactie', terwijl 'leren van begeleiding van de mentor', 'leren van anderen met interactie' en 'formele training' het vaakst als belangrijk werden beschouwd. Daarnaast werden in dit onderzoek twaalf categorieën van uitkomsten geïdentificeerd waarvan acht ook werden gerapporteerd als leerdoelen. Het 'verwerven van kennis en vaardigheden' was het meest voorkomende leerdoel dat werd gerapporteerd bij het volgen van een stage. Er konden zes categorieën van intenties tot verandering in de onderwijspraktijk op de eigen school worden onderscheiden. Ten slotte lieten de resultaten zien dat de categorieën van leeractiviteiten sterk gerelateerd waren met de leerresultaten, wat betekent dat iedere ondernomen leeractiviteit in potentie meer dan één type leeropbrengst kon opleveren.

De bevindingen over de leerervaringen van docenten tijdens hun stage in het bedrijfsleven komen sterk overeen met uitkomsten uit eerder onderzoek naar leren op de werkplek. De uitkomsten lijken erop te wijzen dat de docenten vooral waarde hechten aan het ontvangen van zowel gestructureerde als niet-gestructureerde ondersteuning van anderen in organisaties waar zij als lerende te gast zijn. Met betrekking tot leeropbrengsten werden verschillende categorieën ontwikkeld of aangepast vanuit het model van Harland en Kinder (2014) naar de context van stage.

Hoofdstuk 5: Beïnvloedende factoren die een rol spelen bij de impact van stages in het bedrijfsleven op de onderwijspraktijk van docenten

In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan van een onderzoek naar de impact van stages

in het bedrijfsleven op de onderwijspraktijk van docenten op scholen voor middelbaar beroepsonderwijs en factoren die daarbij een rol spelen. Een effectief programma voor professionele ontwikkeling kan in potentie leiden tot veranderingen in de onderwijspraktijk van docenten. Tot nu toe is er echter geen onderzoek gedaan naar hoe docenten uit het beroepsonderwijs het geleerde tijdens hun stage toepassen op de werkplek van hun school. In dit deelonderzoek is een kwalitatieve benadering gebruikt om inzicht te krijgen in veranderingen in de onderwijspraktijk op basis van wat docenten hebben geleerd tijdens de stage.

De meer algemene literatuur over veranderingen die docenten teweeg brengen in de schoolpraktijk laat zien dat dat dergelijke veranderingen diverse verschijningsvormen kunnen hebben. Tevens blijkt uit onderzoek dat de door docenten beoogde veranderingen en de daadwerkelijke veranderingen in de praktijk niet altijd hetzelfde zijn. In de literatuur over ‘transfer of learning’ worden drie domeinen van factoren onderscheiden die invloed kunnen hebben op het doorvoeren van veranderingen door docenten in de onderwijspraktijk, namelijk ‘kenmerken van de leerling’, ‘ontwerpkenmerken van interventies’ en ‘kenmerken van de werkomgeving’ (Blume et al. 2010; De Rijdt et al. 2013).

De volgende onderzoeksvragen stonden in deze studie centraal:

1) Wat zijn de beoogde en daadwerkelijke veranderingen die docenten uit het bedrijfsleven doorvoeren in hun onderwijspraktijk naar aanleiding van hun stage in het bedrijfsleven?

2) Welke factoren ervaren de docenten als faciliterend of belemmerend voor het doorvoeren van veranderingen in hun onderwijspraktijk?

Ten behoeve van het onderzoek werd 18 docenten op twee momenten een semigestructureerd interview gehouden. De eerste interviewronde vond plaats binnen een week na afronding van de stage en had betrekking op de leerervaringen van de docenten tijdens de stage en hun geplande veranderingen in de onderwijspraktijk. De tweede interviewronde werd gehouden aan het einde van het semester na de stage en had als doel inzicht te verkrijgen in de daadwerkelijke veranderingen die docenten doorvoeren in de onderwijspraktijk en in factoren die van invloed zijn op het wel of niet doorvoeren van deze veranderingen.

Uit de resultaten kwamen zes categorieën van veranderingen in de onderwijspraktijk naar voren die ingedeeld konden worden in onder meer ‘schoolniveau’, ‘niveau van collega’s’ en ‘de individuele lespraktijk’. Wat betreft de vergelijking tussen de

beoogde en daadwerkelijke veranderingen bleek dat de meeste docenten hun veranderplannen in de praktijk ook daadwerkelijk verwezenlijkten. Verder kwamen uit het onderzoek dertien factoren naar voren die van invloed kunnen zijn op het daadwerkelijk doorvoeren van veranderingen in de onderwijspraktijk. Deze factoren konden worden onderverdeeld in drie domeinen, namelijk ‘kenmerken van de docent’, ‘kenmerken van de stage in het bedrijfsleven’ en ‘kenmerken van de schoolomgeving’.

De resultaten bevestigden het beeld uit eerder onderzoek dat veranderingen in de schoolpraktijk verschillende vormen kunnen aannemen en ook verder kunnen gaan dan de individuele lespraktijk. De gevonden beïnvloedende factoren werden deels ook in eerdere studies gevonden, maar het huidige onderzoek geeft een rijker perspectief op deze factoren, bijvoorbeeld door het gebruik van het begrip ‘perceived effects’ (‘waargenomen effecten’), waarmee aandacht wordt gevraagd voor de gezichtspunten van docenten ten aanzien van de effecten van de stages op veranderingen in de onderwijspraktijk.

Hoofdstuk 6: Factoren om ‘transfer of learning’ van docenten uit het beroepsonderwijs te voorspellen: een kwantitatief onderzoek in de context van stages in het bedrijfsleven

In dit hoofdstuk wordt verder ingegaan op factoren die verband kunnen houden met de ‘transfer of learning’ van docenten naar aanleiding van hun stage in het bedrijfsleven. ‘Transfer of learning’ verwijst naar processen waarin docenten gebruik maken van hun leerervaringen om veranderingen aan te brengen in de onderwijspraktijk (Murphy & Tyler, 2005). In hoofdstuk 5 zijn op basis van kleinschalig onderzoek reeds enkele factoren gerapporteerd die van invloed kunnen zijn op de ‘transfer of learning’; het doel van het gerapporteerde onderzoek in hoofdstuk 6 was deze factoren op basis van grootschaliger onderzoek nader te onderzoeken.

Uitgaande van de drie domeinen van factoren genoemd in hoofdstuk 5 (‘kenmerken van de docent’, ‘kenmerken van de stage in het bedrijfsleven’ en ‘kenmerken van de schoolomgeving’) en bevindingen uit eerdere studies, werden diverse hypothesen geformuleerd. Daarbij werd er vanuit gegaan dat de tijdsduur van de periode (‘transfer period’) waarin het proces van verandering plaatsvond en de effecten van de stage zoals waargenomen door docenten zelf (‘perceived effects’) een modererend effect hebben op de ‘transfer of learning’. Wat betreft ‘transfer of learning’

werd in deze studie onderscheid gemaakt tussen ‘transfertoepassingen’ en ‘transferbehoud’. ‘Transfertoepassingen’ staat voor de verschillende manieren waarop docenten al bezig zijn geweest met het aanbrengen van veranderingen in hun onderwijspraktijk naar aanleiding van hun stage. ‘Transferbehoud’ verwijst naar de mate waarin docenten de intentie hebben om zich blijvend in te zetten voor veranderingen in de onderwijspraktijk. Er werden tien factoren onderscheiden die een voorspellende waarde hebben voor de ‘transfer of learning’, namelijk ‘onderwijservaring’, ‘ervaring in het beroepsdomein’, ‘de duur van de stageperiode’, ‘persoonlijke capaciteit’ (de mate waarin docenten tijd, mentale ruimte en energie hebben om veranderingen door te voeren), ‘inhoudelijke relevantie’, ‘ondersteuning door leidinggevendenden’, ‘ondersteuning door collega’s’, ‘gebruiksmogelijkheden’, (uitgaande van beschikbare faciliteiten), en waargenomen effecten (‘perceived effects’).

Er werd gebruik gemaakt van een enquête om gegevens te verzamelen en deze is door 372 docenten uit het Chinese beroepsonderwijs ingevuld. De items voor ‘transfer of learning’ werden ontwikkeld op basis van de resultaten van hoofdstuk 4 en 5. De items voor ‘persoonlijke capaciteit’, ‘inhoudelijke relevantie’, ‘ondersteuning door leidinggevendenden’, ‘ondersteuning door collega’s’ en ‘gebruiksmogelijkheden’ zijn overgenomen uit de ‘Learning Transfer System Inventory’ (LTSI). (Bates et al., 2012). De vier items voor waargenomen effecten (‘perceived effects’) werden ontwikkeld op basis van de kwalitatieve resultaten van hoofdstuk 5.

De resultaten lieten zien dat het model goed paste. Bevindingen naar aanleiding van pad-analyse toonden aan dat ‘ervaring in het beroep’, ‘persoonlijke capaciteit’, ‘inhoudelijke relevantie’, ‘ondersteuning door collega’s’, ‘gebruiksmogelijkheden’ en ‘duur van de stageperiode’ positieve voorspellers waren voor ‘transfertoepassingen’, ofwel de mate waarin de docenten al bezig waren geweest met het aanbrengen van veranderingen in hun onderwijspraktijk naar aanleiding van hun stage. Bovendien bleek dat ‘transfertoepassingen’ en ‘waargenomen effecten’ positieve voorspellers waren voor de intentie van de docenten om te blijven werken aan de doorgevoerde veranderingen opdat deze blijven bestaan (‘transferbehoud’). Bovendien was er geen sprake van een modererend effect van de transferperiode en waargenomen effecten, zoals aanvankelijk verondersteld.

Deze bevindingen bieden empirisch bewijs voor factoren die verband houden

met de ‘transfer of learning’ door docenten in het beroepsonderwijs in de context van hun stage in het bedrijfsleven. De resultaten komen deels overeen met bevindingen uit eerder onderzoek. Een onverwachte uitkomst was dat ‘onderwijservaring’ en ‘ondersteuning door leidinggevenden’ geen voorspellende waarde hadden voor het aanbrengen van veranderingen in de onderwijspraktijk door de docenten. Onderwijservaring was wellicht geen relevante voorspeller omdat de stagecontext voor alle docenten onbekend was, waardoor zij mogelijk voor dilemma’s kwamen te staan bij het overbrengen van het geleerde vanuit de stage naar de eigen onderwijspraktijk, ongeacht of zij beginnende of ervaren docenten waren. De bevinding dat ‘ondersteuning door leidinggevenden’ geen voorspellende waarde had, kan mogelijk worden verklaard doordat deze ondersteuning zelden werd ervaren. De bevinding dat er geen sprake was van een modererend effect van de transferperiode en waargenomen effecten lijkt erop te wijzen dat de invloed van de stage in het bedrijfsleven op de onderwijspraktijk van de docenten vrij sterk was en lange tijd kon aanhouden.

Hoofdstuk 7: Discussie en conclusie

In het laatste hoofdstuk worden de bevindingen uit de vijf studies in dit proefschrift samengevat en bediscussieerd. Vervolgens worden de belangrijkste beperkingen van dit proefschrift en mogelijke richtingen voor toekomstig onderzoek besproken. Ten slotte worden ook praktische implicaties beschreven voor docenten in het beroepsonderwijs, schoolleiders en programma-ontwikkelaars.

Op basis van de belangrijkste bevindingen worden de volgende drie aspecten besproken:

1) De effectiviteit van de stage in het bedrijfsleven. Aangezien de resultaten van de hoofdstukken 4, 5 en 6 een verscheidenheid aan leeropbrengsten met betrekking tot cognitie en gedrag hebben opgeleverd, kwamen we tot de slotsom dat deze stages effectieve programma’s kunnen bieden voor de professionele ontwikkeling van docenten in het beroepsonderwijs.

2) Leren van docenten in het beroepsonderwijs en hun betrokkenheid bij hun stages. Uit de bevindingen van hoofdstuk 3 en 4 blijkt dat de docenten konden participeren in verschillende formele en informele activiteiten tijdens hun stage en dat hun motivatie voor de stage een belangrijke factor vormt in relatie tot hun betrokkenheid bij de stage. Deze inzichten kunnen behulpzaam zijn om leerprocessen

van docenten uit het beroepsonderwijs beter te begrijpen.

3) Factoren die van invloed zijn op de ‘transfer of learning’ van het geleerde tijdens de stage naar context van de school. De resultaten van hoofdstuk 5 en 6 bieden inzicht in factoren die verband houden met de ‘transfer of learning’ door docenten naar aanleiding van de stages en deze factoren kunnen worden onderverdeeld in de drie domeinen ‘kenmerken van de docent’, ‘kenmerken van de stage’ en ‘kenmerken van de schoolomgeving’.

Het onderzoek kent ook een aantal beperkingen. Een eerste beperking is dat alleen zelfrapportagegegevens van docenten zijn gebruikt voor de empirische studies, wat een enigszins beperkt beeld kan geven. Een tweede beperking is dat in dit onderzoek alleen docenten uit het middelbaarberoepsonderwijs zijn betrokken en geen docenten uit het hoger beroepsonderwijs. Een derde beperking is dat alleen cross-sectionele gegevens zijn verzameld voor de kwantitatieve studies en geen longitudinale data. Op basis van onder meer deze beperkingen worden in hoofdstuk 7 suggesties voor toekomstig onderzoek gedaan.

Ten slotte zijn praktische implicaties uitgewerkt met inachtneming van diverse belanghebbenden bij stages in het bedrijfsleven:

1) Docenten uit het middelbaar beroepsonderwijs. De bevindingen uit het proefschrift ten aanzien van de mogelijke leeractiviteiten, doelen, opbrengsten en veranderingen in de onderwijspraktijk, kunnen docenten inspiratie bieden voor hun eigen leerproces tijdens hun stage in het bedrijfsleven.

2) Schoolleiders. Dit proefschrift biedt inzicht in factoren die van invloed zijn op het leren en de ‘transfer of learning’ van docenten in het beroepsonderwijs waarvan schoolleiders gebruik kunnen maken om maatregelen te nemen ten behoeve van het ondersteunen en monitoren van de leerprocessen die docenten doormaken tijdens hun stage in het bedrijfsleven.

3) Programma-ontwikkelaars. De inzichten over het leerproces van docenten in het beroepsonderwijs tijdens hun stage zoals beschreven in dit proefschrift, kunnen programma-ontwerpers inspireren om na te denken over hoe programma’s voor deze stages in de toekomst kunnen worden verbeterd.